

Motion till riksdagen 2009/10:C23

av **LiseLotte Olsson m.fl. (v)**
med anledning av prop. 2009/10:192

Umgängesstöd och socialtjänstens förutsättningar att tala med barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer med förslag till ändringar i lagstiftningen som innebär att en av vårdnadshavarna efter domstolsbeslut kan få självständig bestämmanderätt när det gäller ett barns tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård, stöd enligt SoL och LSS samt barnets skolgång och skolbarnsomsorg.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning om att socialtjänsten ska få möjlighet att tala med samtliga barn som är föremål för utredning utan vårdnadshavares samtycke.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en lagändring som innebär att ogifta föräldrar automatiskt får gemensam vårdnad.

Bestämmanderätten vid gemensam vårdnad

Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnet enligt föräldrabalken. Om vårdnaden är gemensam ska vårdnadshavarna tillsammans utöva bestämmanderätten (6 kap. 13 § FB). Huvudregeln om gemensamt beslutsfattande innebär dock inte att föräldrarna måste vara eniga i alla frågor.

När det gäller beslut som tillhör den vardagliga omsorgen är det den förälder som barnet vistas hos som fattar besluten (SOU 2005:43 s. 125 f.). Så länge föräldrarna är överens och kan samarbeta om frågor som rör barnet uppstår i regel inga problem med den nuvarande lagen. I fall där det finns en djupgående konflikt mellan föräldrarna förekommer det dock att den ena vårdnadshavaren vägrar medverka till att barnet får vård eller stöd. Bakgrunden kan vara att en förälder är orolig över att barnet varit utsatt för någon form av övergrepp från den andra föräldern.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet anser att det är orimligt att en vårdnadshavare på detta sätt ska kunna blockera barnets tillgång till t.ex. läkarundersökning eller psykologkontakt. Om det skulle visa sig att barnet inte har något behov av behandling kommer vårdgivaren att göra den bedömningen, varför det inte finns någon anledning att tro att ett barn skulle bli utsatt för vård som det inte har behov av. Vårdnadskommittén anför i sitt betänkande att reglerna om bestämmanderätten vid gemensam vårdnad inte bör ändras men att barnet måste ges möjlighet att få tillgång till hälso- och sjukvård och andra stödinsatser även om en vårdnadshavare motsätter sig detta.

Kommittén hade dock inte möjlighet att närmare undersöka förutsättningarna för en sådan ändring (SOU 2005:43 s. 135). Till följd av att utredningsunderlag saknades behandlades inte frågan inom ramen för lagstiftningsärendet om nya vårdnadsregler (prop. 2005/06:99 s. 52). Dock har frågan utretts, och ett förslag presenterats i juli 2007 av Utredningen om beslutanderätten vid gemensam vårdnad (SOU 2007:52). Regeringen har nu lagt fram en proposition (prop. 2009/10:192) i ärendet.

I utredningen föreslås att en av vårdnadshavarna ska kunna ges självständig beslutanderätt i vissa frågor som rör barnet. Tanken är att en domstol ska kunna ge den ena vårdnadshavaren en vidgad rätt att fatta beslut på egen hand när det gäller ett visst ämnesområde som ligger utanför ramen för den dagliga omsorgen om barnet (SOU 2007:52 s. 104). De områden som är aktuella är barnets tillgång till hälso- och sjukvård samt tandvård, barnets tillgång till insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt förskole- och skolverksamhet och skolbarnomsorg (SOU 2007:52 s. 110). Regeringen har dock valt att inte lägga fram något sådant förslag i den aktuella propositionen (prop. 2009/10:192 s. 20).

Vi anser i likhet med utredaren att ett barn måste kunna få tillgång till hälso- och sjukvård och annan behandling även om båda föräldrarna inte är överens om detta. I de fall där konflikten mellan föräldrarna är djupgående, t.ex. till följd av att barnet utsatts för övergrepp, anser vi att gemensam vårdnad överhuvudtaget inte ska komma i fråga.

Där lagstiftning som anknyter till hälso- och sjukvårdslagen uttryckligen kräver att båda vårdnadshavarna lämnat sitt samtycke till en behandling eller ett ingrepp föreslår vi dock ingen ändring (se 3 § lag (2001:499) om omskärelse av pojkar).

Regeringen bör snarast återkomma med förslag om lagändring som innebär att en av vårdnadshavarna efter domstolsbeslut kan få självständig bestämmanderätt när det gäller ett barns tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård och stöd enligt SoL och LSS samt när det gäller barnets skolgång och skolbarnomsorg.

Socialtjänstens möjligheter att samtala med barn

Utredningen om beslutanderätten vid gemensam vårdnad (SOU 2007:52) har föreslagit att socialnämnden ska kunna tala med barn utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande i samtliga utredningar som rör barn, även vårdnadsutredningar enligt föräldrabalken. Regeringen väljer dock att begränsa möjligheten till barnsamtal utan vårdnadshavarens samtycke till barnvårdsutredningar och utredningar på socialnämndens initiativ enligt 6 kap. 7 och 8 §§ föräldrabalken i sitt förslag (prop. 2009/10:192 s. 18). Vi menar att det är i linje med barnkonventionen att alla barn som är föremål för socialtjänstens utredningar ges möjlighet att tala om sin situation, oavsett vårdnadshavarnas samtycke. Därför anser vi att utredningens förslag bör genomföras.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagstiftning som ger socialtjänsten möjlighet att samtala med samtliga barn som är föremål för utredning utan vårdnadshavarens samtycke.

Faderskapsbekräftelse och gemensam vårdnad för ogifta föräldrar

Vänsterpartiet anser inte att lagstiftaren bör förorda en viss samlevnadsform före någon annan. I dag har äktenskapet en särställning i lagstiftningen, bl.a. när det gäller faderskapet och vårdnaden om barn. En ogift man måste skriftligen bekräfta faderskapet till sitt barn. Bekräftelsen ska bevittnas av två personer och skriftligen godkännas av modern samt socialnämnden. Om modern är gift med en man vid barnets födelse anses däremot den mannen automatiskt som barnets far enligt den s.k. faderskapspresumtionen. Om ett barn inte omfattas av faderskapspresumtionen är socialnämnden skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs om barnet har hemvist i Sverige. Om föräldrarna är sammanboende och har varit det under den tid då barnet avlades brukar socialsekreteraren godta de uppgifter som föräldrarna lämnar, men fortfarande måste föräldrarna svara på frågor om de haft sexuellt umgänge under konceptionstiden, dvs. den tid då barnet kan vara avlat. Modern måste även svara på frågan om hon haft sexuellt umgänge med någon annan man under denna tid. Protokoll ska föras över det som kommer fram under utredningen. Om utredningen med tillräcklig säkerhet visar att en viss man är far till barnet ska han ges möjlighet att erkänna faderskapet. Om föräldrarna inte är sammanboende blir utredningen mer omfattande, för att så långt som möjligt säkerställa vem som är rätt far till barnet. Det kan då också bli aktuellt med blodundersökning.

Lagutskottet har tidigare avstyrkt motionsyrkanden med krav på införande av enklare former för fastställande av faderskap för ogifta fäder. Som motivering har utskottet anfört att den nuvarande ordningen ger betryggande ga-

Fel! Okänt namn på

rantier för att det verkligen är den biologiske fadern och inte någon annan som fastställs som far till ett barn.

Vänsterpartiet anser att de otidsenliga rutinerna för fastställande av faderskap när föräldrarna är ogifta måste förenklas och moderniseras. Det finns ingen anledning att upprätthålla dagens byråkratiska procedur, som för övrigt upplevs som kränkande av många nyblivna föräldrar. Förenklade rutiner kommer enligt vår mening inte att innebära en ökad risk för att det inte är den biologiske fadern som tar på sig faderskapet.

Vi vill också påpeka att den nuvarande ordningen med en faderskapspresumtion då modern är gift i praktiken inte alltid leder till att det verkligen är den biologiske fadern som presumeras vara far till barnet. Dessutom kan faderskapet fastställas under betryggande former på ett betydligt enklare sätt än vad som nu är fallet. Vi anser att föräldrarna redan på sjukhuset eller i samband med de första kontakterna med Försäkringskassan gemensamt ska kunna underteckna en försäkran om föräldraskap. Ett annat alternativ kan vara att föräldrarna gemensamt anmäler faderskapet till folkbokföringsregistret. Socialnämnden bör endast utreda faderskap i fall där det finns oklarheter.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att rutinerna för fastställande av faderskap förenklas när föräldrarna till ett barn är ogifta.

Lika otidsenligt som rutinerna för fastställande av faderskap är det faktum att ogifta pappor till skillnad från gifta inte automatiskt får gemensam vårdnad om sina barn. Vänsterpartiet driver en politik som syftar till att underlätta ett jämställt föräldraskap. I en promemoria (Ds 1999:57) föreslås att ogifta föräldrar ska få gemensam vårdnad tre månader efter det att faderskapsbekräftelsen har godkänts om ingen av föräldrarna inom denna tid motsatt sig detta. Regeringen har dock valt att inte lägga fram något sådant förslag i propositionen. I dag kan ogifta föräldrar få gemensam vårdnad genom att anmäla det i samband med faderskapsbekräftelsen eller genom en anmälan av dem båda hos Skatteverket. Vi menar att bestämmelsen är omodern och förlegad. Det faktum att vissa föräldrar inte är överens i vårdnadsfrågan ska inte behöva drabba alla ogifta pappor.

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att ogifta föräldrar automatiskt får gemensam vårdnad.

Stockholm den 3 maj 2010

LiseLotte Olsson (v)

Marianne Berg (v)

Josefin Brink (v)

Kalle Larsson (v)

Torbjörn Björlund (v)

Egon Frid (v)